

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno diplomanta: **Ivana LIPERTOVIÁ**
Téma práce: **Jazyk a překlad v právu**
Rozsah práce: 233 937 znaků
Datum odevzdání práce: 10. října 2018

1. Aktuálnost (novost) tématu

Diplomantka se v části první své práci zaměřuje na problematiku právního jazyka, která je v tuzemské právní literatuře poměrně dobře zmapována.

Nosnou část práce však představují kapitoly věnované překladu v právu. Tato problematika je přiblížena jednak obecně a z historické perspektivy (část 2), jednak se zřetelem na specifika Evropské unie (část 3). Tyto otázky nejsou v tuzemském právně-teoretickém diskurzu rozsáhleji diskutovány. Dáno to může být tím, že problematika překladu, tak jak je v těchto částech práce diplomantkou pojata, nepatří k tématům tradovaným v rámci obecné právní teorie, popř. je autorkou pominut přesah do obecné právní teorie.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Za účelem „*přiblíž(ení) téma(tu) a problematiky právních překladů*“ (s. 108) je v části první nastíněn vztah jazyka a práva, přičemž pozornost diplomantky se zaměřuje na explikaci pojmu právní jazyk a naznačení jeho vztahu k obecnému jazyku (kapitola 1.1). Dále jsou přiblíženy některé rysy právního jazyka (text se zejména věnuje otázce neurčitosti). Pozornost je věnována i jazyku normativních právních textů a požadavku *plain language* (kapitoly 1.3 a 1.4). Předmětem zájmu je i slovní zásoba a stylistika právních textů. Úvodní část uzavírá přiblížení pojmu vnitrojazykový překlad, a to z lingvistické perspektivy (kapitola 1.6).

Poté, v části druhé, se zájem obrací již k vlastní problematice překladu. Rozsáhle je popsán, a to převážně při nekritickém využití díla S. Šarčević, dějinný vývoj právního překladu v euroatlantickém prostoru (kapitola 2.1, s. 37-47). Nechybí ani přiblížení dějinného vývoje v tuzemském prostoru (s. 47 -52). Následuje dle mého soudu nejhodnotnější část práce věnovaná jednak obecně právnímu překladu (vč. zkoumání specifik oproti překladu jiných textů) a dále jsou nastíněny vybrané metody překladu (kapitola 2.2). (Částečně jsou metody překladu představeny i v rámci historického vývoje.) Specifikům překladu legislativy a mezinárodních smluv jsou věnovány další kapitoly. Část druhou uzavírá problematika soudního překladatelství a tlumočení, kdy pozornost je věnována vysvětlení obou pojmů, etickým pravidlům, jakož i tuzemské úpravě těchto profesí – historické i nově připravované (kapitola 2.5).

Práci uzavírá část věnovaná specifickým překladu v Evropské unii, kdy nejdříve je popsán právní rámec unijní mnohojazyčnosti (kapitola 3.1 a 3.2). Mj. je v této souvislosti řešena zajímavá otázka, zda angličtinu lze považovat za „*lingua franca*“ Evropské unie (3.2.1). Zajímavé a z pohledu praxe významné jsou pak části věnované specifickým práce v rámci tvorby i aplikace práva s několika autentickými zněními unijních textů.

Text uzavírá syntetizující závěr, ve kterém je mj. upozorněno, že (budoucí) právníci nedoceňují roli cizích jazyků a že bylo by žádoucí, aby se toto změnilo (s. 108-109). Jsou vysloveny i obecnější doporučení, jak koncipovat právní texty, kdy diplomantka se kloní k širšímu používání *plain language* (s. 109).

Z uvedeného stručného nástinu je nasnadě, že diplomantka se musela seznámit s problematikou zkoumající vztah práva a jazyka. Vytěžila přitom převážně tuzemskou literaturu, kterou porovnála. Citovaná díla vycházejí z poměrně úzkého jazykovědného přístupu na zkoumaný problém, tj. chybí širší zasazení do tradice analytické či postanalytické filozofie.

V rámci druhé části kromě analýzy zahraničních děl a relevantní dobové legislativy bylo proveden i vlastní výzkum spočívající v obstarání a následném překladu a interpretaci textu dvorského dekretu z roku 1835, o soudních tlumočnících. Tuto snahu je třeba vyzvednout.

Pro část třetí je rovněž příznačná analýza jednak vhodné právní úpravy a legislativy.

Obecně v práci převládá deskripce, byť nechybí i vlastní zhodnocení popisovaných faktů. Lze v této souvislosti upozornit na zajímavé schéma strukturace jednotlivých kapitol, které se s drobnými obměnami opakuje v celé práci: po úvodním přehledu názoru různých autorit je vysloveno subjektivního hodnocení. Někdy přitom chybí vysvětlení, proč zrovna určitý přístup byl upřednostněn. Na jiných místech se pak objevují ryze osobní názory či preference. (Srov. kupříkladu s. 90: „*Za nereálný považuji jeden úřední jazyk Evropské unie... (C)ož sama jako zastánkyně silné mnohojazyčnosti ve spojení se zlepšováním a rozšiřováním minimálně anglických jazykových schopností obyvatelstva vítám. Velmi podporuji snahy o ovládnutí více jazyků...“*) Nelze též neupozornit, že autorkou používané teze různých autorů se někdy v hodnocení určité otázky rozcházejí, což není nijak vysvětleno a může být zdrojem dezinterpretací (konkrétní příklady viz níže v rámci obecných připomínek a otázek k práci).

3. Formální a systematické členění práce

Práce sestává z úvodu, tří částí a závěru. První část (*Jazyk v právu*) má nejobecnější a nejabstraktnější charakter. Část druhá (*Překlad v právu*) tvoří jádro práce, byť popisuje více různých problémů – nejenom otázku překladu jakou takovou, ale i postavení překladatelů a tlumočnicků, vývoje těchto profesí. Část třetí (*Jazyk/y a překlad v Evropské unii*) má monotematický charakter a je méně provázána s jinými částmi. V *Závěru* jsou vysloveny určité syntetizující teze a doporučení pro právníky. (Poněkud překvapivě se zde pozornost obrací primárně na právníky, nikoliv tedy překladatele právních textů.)

4. Vyjádření k práci

Posuzovaná práce je zajímavá, čtivá a je nepochybně žádoucí, aby na půdě Právnické fakulty byla takováto témata analyzována. Na druhou stranu je otázkou, zda tato práce tematicky patří do oboru teorie práva, resp. zda neměla být spíše zpracována na katedře právních dějin, evropského práva či na Ústavu právních dovedností. (Je nasnadě, že těžiště práce by se částečně muselo posunout.)

Jak bylo řečeno výše, problematika překladu v obecné rovině nepatří k tradičním problémům právní teorie. Jsou-li pak v práci nastíněny některé dílčí právně-teoretické problémy, pak ze strany autorky absentují snahy o zasazení do příslušného teoreticko-právního rámce (příkladem můžou být části věnované neurčitosti jazyka). I další dílčí témata (např. doporučení ohledně tvorby práva a obecněji jakýchkoliv právních textů či aplikace unijních textů a mezinárodních smluv) mají teoreticko-právní potenciál, nicméně není využit. Co je rovněž pozoruhodné, diplomantka již předem vyčleňuje z centra svého zájmu otázku výkladu a argumentace (s. 12-13), byť o problémech analyzovaných v rámci jazykové metody výkladu rozsáhle pojednává (práce s vícejazyčnými unijními dokumenty atd.)

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce

Autorčin záměr spočívající v přiblížení problematiky právních překladů je splněn. Přes dílčí výhrady nelze nevidět, že autorka vykazala schopnost samostatného a logického zpracování myšlenek.

Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství

Práce byla nepochybně zpracována samostatně autorem. Nevidím zde znaky plagiátorství.

Logická výstavba práce.

Práce je logicky vystavěná. Autorka vychází z obecných poznatků, které slouží jako základ pro těžiště práce. Celek je doplněn o rozbor mnohojazyčnosti v Evropské unii, což je zajímavá praktická ukáзка vztahu práva a překladu.

Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací

Práce se zdroji – tuzemskými i zahraničními - je dobrá, byť chybí širší exploatace právně-teoretických a právně-filozofických textů (viz výše). Je třeba ale vyzvednout užití anglicko-jazyčné literatury.

Na druhou stranu objevují se dílčí nepřesnosti v citacích: Například na s. 30 je parafrázována Marta Chromá, přičemž v příslušné poznámce pod čarou (č. 95) se odkazuje na dílo L. Biel. S. 90 konec druhého odstavce – evidentně je zde citace (text v uvozovkách), nicméně chybí odkaz. Na

s. 82 se pak hovoří o Smlouvě o Evropské unii, přičemž v poznámce je odkaz na Listinu základních práv a svobod.

Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)

Viz výše.

Úprava práce (text, grafy, tabulky)

Grafické stránce předkládané diplomové práce nelze nic vytknout. Splňuje požadavky plynoucí z opatření děkana č. 17/2017, o závěrečných pracích.

Vyzvednout lze přílohu dvorského dekretu z roku 1835, jehož znění není běžně dostupné /viz výše/.

Jazyková a stylistická úroveň

Jazyková i stylistická úroveň je dobrá.

6. Přípomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Je škoda, že v úvodu není řešena klíčová otázka, co je to vlastně jazyk. Co je dle mého soudu zásadnější, přestože v úvodní partii autorka popisuje rozdíl mezi právním jazykem a právnickým jazykem (s. 10), resp. si všímá i dalších možných dělení jazyka používaného v právní oblasti, dále v práci s jakoukoliv subtilnější distinkcí nepracuje, což někdy zkresluje dílčí závěry, charakteristiky i vyslovována doporučení /viz níže/.

S. 9: Opravdu si „*právníci mohou vyvinout jazyk zcela odlišný od běžné mluvy?*“ Nejde spíše jen o známé klisé? O jakém právním jazyce se vlastně hovoří?

Jsou určité „*archaické rysy*“ příznačné pro každý právní jazyk (s. 9), anebo je to příznačné pouze pro určité právní jazyky a souvisí to s dlouhodobým kontinuálním vývojem určité společnosti a jeho práva?

V textu jsou využívány jako výchozí teze různé charakteristiky právního jazyka, které při vzájemném srovnání poskytují velmi nekonzistentní obraz. Například: „*Ve snaze obsáhnout co nejvíce případů do budoucna je pro právní jazyk typická složitá struktura...*“ (s. 14) vs. „*Normativní právní věty jsou zpravidla jednoduché jsou pro ně charakteristické výčty.*“ (s. 18)“ Jaký je tedy právní jazyk?

s. 16: Autorka vychází z toho, že „*neurčitost nastává pouze v případě, kdy není jasné, který význam má být v daném případě použit.*“ Nejde spíše o obecný problém přiřazení určitého denotátu pod výraz?

s. 17: Za nesprávný je třeba označit názor, že „*v právních normách rozlišujeme deskriptivní a preskriptivní věty.*“ Toto by platilo o právních textech, ale ne o normách jako takových.

s. 18: Obstojí 20 let staré práce F. Cvrčka a F. Nováka popisující průměrnou délku právních textů i v dnešní době hypertrofie práva?

s. 30 -31: Je třeba dle mého soudu rozlišovat mezi normováním jazyka ze strany normotvůrce v právních textech na straně jedné a tvorbou a používáním termínů právní vědou. Jednotně používání slova právní jazyka zde vede k nepřesným závěrům.

Obdobně s. 32: „*Pro právní jazyk celkově je typická větší strohost, přesnost a formalizace než pro obecnou část spisovného jazyka, který naopak oplývá metaforami, synonymy, homonymy...*“ Platí vskutku pro celý právní jazyk tj. vč. právního slangu? Lze klást do opozice například akademický právní jazyk a jiné vědecké jazyky, které jsou spisovné? Není v opozici s tím, co sama dále autorka uvádí, že „*(některé texty ... jsou na hraně srozumitelnosti a přezkoumatelnosti.*“ (s. 33)

s. 40: Byl opravdu Justinian ovlivněn praxí církve, když zakázal interpretaci svých textů a dovolil striktně doslovný překlad CIC? Nestála spíše v pozadí přílišná víra v dokonalost vlastního práva a snaha zakázat nepředvídatelný výklad práva?

Řada stěžejních pojmů není v textu jasně vysvětlena. Týká se to „*plain language*“, ekvivalentní metoda (s. 41) či třeba idiomatický překlad (s. 45).

s. 42: Vskutku renesance přináší návrat k latině? Nedochozí spíš k opačnému procesu? Reformace přeci podnítila zájem o národní jazyky.

s. 43. Autorka se ztotožňuje s tezí Whitea o „*nepřeložitelnosti ve smyslu ekvivalence... všech() text(ů)*“. Nebylo by možné jim popisovaný příklad vyřešit tak, že překladatel uvede do textu svůj vysvětlující komentář, kde vysvětlí, že barva smutku je v Číně bílá a ne černá jako v USA. V opačném případě hrozí, že se změna barvy může stát zdrojem nepochopení – například při spojení zvukově-obrazového stopy z pohřbu.

OBECNÁ OTÁZKA PRO OBHAJOBU

Neurčitost jazyka optikou právní teorie a právní filozofie (mj. otevřená textura jazyka)

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě:

Práci **doporučuji** k obhajobě.

Navržený klasifikační stupeň:

velmi dobře (v závislosti na výsledku obhajoby)

V Praze dne 24. září 2018

.....
JUDr. Katarzyna Żák Krzyžanková, Ph.D.
oponentka